

THE PROBLEM OF ICT IN TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

The article deals with the advantages and challenges of using ICT while teaching English for Specific Purposes based on the results of experimental teaching.

Key words: *ICT, English for Specific Purposes, computer based teaching.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Биконя О.П. Англійська мова : [навчальний посібник] / Биконя О.П. – К. : Українська академія бізнесу та підприємництва, 2009 – 489 с.
2. Биконя О.П. Ділова англійська мова : навчальний посібник / Биконя О.П. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 312 с.
3. Биконя О. П. Завдання для самостійної роботи з англійської мови за професійним спрямуванням : [навчальний посібник] / Биконя О.П. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 220 с.
4. Биконя О.П. Книга для викладача "Ділова англійська мова" (з електронним носієм (CD) : [навчальний посібник] / Биконя О.П. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 248 с.
5. Коваль Т.І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : [монографія] / Коваль Т.І. – К. : Ленвіт, 2007. – 264 с – Бібліогр.: – С. 202-232.
6. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості : [підручник] / Сисоева С.О. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

Стаття надійшла до редакції 18.06.10

УДК 378.147.=111

Бирюк О. В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті наведені рекомендації щодо розробки навчальних матеріалів для позааудиторної самостійної роботи студентів мовного вищого навчального закладу з метою формування соціокультурної компетенції у читанні.

Ключові слова: *позааудиторна самостійна робота, навчальні матеріали, соціокультурна компетенція у читанні.*

В умовах євроінтеграції виникла потреба в підготовці активної полікультурної та багатомовної особистості, здатної адекватно вести діалог культур, спілкуватися іноземною мовою (ІМ) в різних ситуаціях міжкультурної комунікації. Опанування студентами мовних факультетів вищих навчальних закладів (ВНЗ) ІМ як засобом міжкультурного спілкування можливе за умови формування у них соціокультурної компетенції (СКК) в усіх видах мовленнєвої діяльності. В умовах відсутності іншомовного середовища найбільш доступною для студентів є комунікація з носіями мови опосередкована автентичними джерелами інформації. Відтак зростає роль рецептивних видів мовленнєвої діяльності, зокрема читання. Цілеспрямоване формування СКК при навчанні читання іншомовних текстів створює підґрунтя для оволодіння студентами ІМ як засобом пізнання іншомовної культури та способом міжкультурної опосередкованої комунікації.

Як показує досвід, на аудиторних заняттях з практики усного та писемного мовлення через брак часу робота студентів із текстами соціокультурного характеру відбувається не систематично та не в достатньому обсязі. Забезпечити ефективне формування у студентів СКК при навчанні читання можливо за умови раціональної організації їхньої позааудиторної самостійної роботи (ПСР) з навчальними матеріалами, спеціально розробленими викладачами.

Сучасні дослідники-методисти приділяють увагу різним аспектам самостійної роботи студентів мовних ВНЗ при вивченні ІМ, зокрема формуванню вмінь і навичок самостійної роботи (А.Є. Капаєва, Е.О. Сарібєкова), засобам ПСР (А.Й. Гордєєва, Г.О. Железнякова, І.П. Задорожна, Т.С. Макарова), організації самостійної роботи з навчання читання фахової літератури (О.О. Стурова), навчання продуктивного філологічного читання (Г.В. Рубцова), оволодіння англомовною фонетичною компетенцією (І.П. Задорожна), іншомовною лексикою (О.В. Ятаєва) тощо. Проте поза увагою дослідників залишається проблема організації ПСР студентів з формування СКК при читанні іншомовних текстів. Отже, метою нашої статті є розглянути організацію ПСР студентів мовних ВНЗ з формування СКК при навчанні читання в межах кредитно-модульної системи та запропонувати методичні рекомендації щодо розробки відповідних навчальних матеріалів.

Під ПСР розуміємо вид навчальної діяльності, одну з організаційних форм навчання, що відбувається без посереднього контакту з викладачем в позааудиторний час та / або опосередковано керується ним за допомогою призначених для цих цілей навчальних матеріалів [1, с. 312]. Навчальний матеріал розглядаємо як спеціально відібраний і методично організований матеріал, який має бути засвоєний у процесі навчання [1, с. 385].

При організації ПСР з формування СКК у читанні ми спираємося на низку принципів організації самостійної роботи студентів мовних ВНЗ, запропонованих Е.О. Сарібековою [4]:

- 1) принцип самостійної практики кожного студента при роботі з текстами з метою отримання соціокультурної інформації та при її подальшому використанні в усному або писемному мовленні;
- 2) принцип активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів за рахунок розвитку їхньої внутрішньої активності шляхом розв'язання ними проблемних завдань;
- 3) принцип опори на рідну мову та культуру студентів, що сприяє оптимізації засвоєння нового матеріалу та формуванню у студентів вторинної мовної та концептуальної картини світу;
- 4) принцип поступового зростання складності матеріалу: від фактуальної до проблемної подачі соціокультурної інформації;
- 5) принцип наочності та доступності іншомовної соціокультурної інформації, що передбачає використання природних і штучно створених, змістових і смислових, вербальних і невербальних опор;
- 6) принцип виконання викладачем нової ролі організатора навчального процесу, який забезпечує студентів необхідними навчальними матеріалами, контролює й оцінює їх виконання;
- 7) принцип позитивного емоційного фону, який має забезпечити формування стійкої мотивації навчання ІМ.

У межах кредитно-модульної системи навчання на ПСР студентів з практики усного та писемного мовлення виділяється певна кількість годин і балів. Наприклад, у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка на цей вид роботи на II курсі виділяється 206 годин і 54 бали на навчальний рік. Виходячи з необхідності виділення часу на розвиток інших видів мовленнєвої діяльності при ПСР, ми вважаємо за доцільне відвести на навчання читання англomовних текстів із метою формування СКК 1/4 від загальної кількості часу та загальної кількості балів. При розподілі годин і балів за виконання вправ до кожного окремого тексту необхідно враховувати рівень творчості та самостійності, проявлені студентами.

Виконання завдань для самостійного опрацювання по кожній темі відбувається паралельно з її вивченням на практичних аудиторних заняттях з англійської мови. Саме тому навчальні матеріали для формування СКК у читанні під час ПСР доцільно використовувати в комплексі з базовим підручником з англійської мови, за яким працюють студенти. Відібраний текстовий матеріал слід структурувати за змістовими модулями, кожен із яких охоплює одну з тем, визначених Програмою для опанування на відповідному курсі. Один змістовий модуль має включати два-три тексти для читання. При розробці навчальних матеріалів для ПСР студентів обов'язково слід враховувати вимоги нормативної програми для студентів факультетів іноземних мов інститутів та університетів щодо змісту навчального матеріалу та рівня сформованості навичок і вмінь іншомовної комунікативної компетенції [3].

Розробляючи навчальні матеріали для формування СКК у читанні, викладач має, по-перше, відібрати відповідні автентичні англomовні тексти та, по-друге, раціонально організувати самостійну роботу студентів з відібраним матеріалом у позааудиторний час. Розглянемо процедуру відбору іншомовного текстового матеріалу.

Враховуючи вимоги до соціокультурної інформації, відбір англomовних текстів для самостійного опрацювання здійснюється з сучасних авторитетних англomовних джерел (газет і журналів, довідкової літератури, художніх творів). Ми пропонуємо використовувати *English Learner's Digest*, що містить автентичні англomовні тексти, путівники по англomовній культурі, зокрема *Oxford Guide to British and American Culture*, користуватися послугами веб-сайтів англomовних видань (*The Times*, *The Independent*, *The Guardian*, *The Observer*, *Daily Mirror*, *New York Times*, *Newsweek*, *What's On*) та освітніх сайтів.

Відбір текстового матеріалу для ПСР з формування СКК доцільно здійснювати за критеріями змісту (тематичність, соціокультурна цінність та інформативність) і кількісним критерієм (обсяг тексту). Ці критерії дозволяють урахувати як специфіку навчального процесу, так і особисті інтереси студентів. Ми не виділяємо окремо мовні критерії, оскільки в умовах ПСР у студента є достатньо часу та засобів (словники, граматичні довідники) для подолання лексичних і граматичних труднощів, які можуть виникнути при читанні тексту.

Відповідно до критерію тематичності відбір текстового матеріалу слід обмежити темами соціокультурного характеру, що вивчаються протягом навчального року. Крім того, рекомендується враховувати ставлення студентів-читачів до тематики відібраних текстів. З цією метою слід провести серед студентів анкетування для виявлення їхніх читацьких інтересів.

При визначенні соціокультурної цінності текстового матеріалу рекомендується брати до уваги такі показники, як представленість у ньому експліцитно й імпліцитно вираженої соціокультурної інформації, характер і спосіб її презентації та смислове навантаження, що несе ця інформація в тексті. Формування СКК у межах нашого дослідження відбувається в процесі навчання читання автентичних англomовних текстів із відносно великим і середнім соціокультурним потенціалом. Тексти з відносно великим соціокультурним потенціалом відповідають усім чотирьом показникам: представленість експліцитної соціокультурної інформації, наявність випадків її текстового коментування, її відносно рівномірний

розподіл у тексті та її значне смислове навантаження. Для текстів із середнім соціокультурним потенціалом характерна наявність експліцитної соціокультурної інформації та представленість мінімум одного з трьох останніх показників.

Інформативність відібраного текстового матеріалу визначається через новизну й актуальність соціокультурної інформації, що в них міститься, для студентів-читачів. Нова інформація – це та інформація, що, по-перше, не відображена в текстах базового підручника з практики англійської мови, і, по-друге, не вивчається в межах тематичних блоків, визначених у Програмі для попередніх курсів. Розглядаючи актуальність інформації як реальну можливість її використання студентами, при відборі текстового матеріалу слід урахувувати можливість використання студентами отриманої при читанні соціокультурної інформації у різних сферах їхньої діяльності (наприклад, при спілкуванні з носіями мови для досягнення взаєморозуміння; при читанні англомовних періодичних видань, художньої літератури тощо для більш глибокого розуміння змісту; при підготовці до семінарських занять з інших предметів; для розширення світогляду тощо).

Обсяг текстового матеріалу для позакласного читання визначається з урахуванням виду читання та курсу навчання. Так, у першому семестрі II курсу текст для екстенсивного ознайомлювального читання повинен бути до 6000-8000 друкованих знаків, а для інтенсивного читання – до 3000-4000 друкованих знаків [5, с. 80].

Перейдемо до методичних рекомендацій щодо створення навчальних матеріалів для ПСР з метою формування СКК у читанні.

Під СКК у читанні розуміємо сукупність соціокультурних знань, навичок і вмінь, яка забезпечує здатність студентів орієнтуватися в структурно-смісловій організації англомовного тексту, розпізнавати, адекватно розуміти та критично інтерпретувати експліцитну й імпліцитну соціокультурну інформацію, що він містить [2, с. 56]. Отже, робота з текстом передбачає виконання низки вправ на вдосконалення рецептивних лексичних навичок; на розвиток умінь визначати тему та головну думку тексту, розпізнавати та розуміти експліцитну й імпліцитну соціокультурну інформацію при читанні, створювати соціокультурний портрет англомовних країн та їх народів, порівнювати англомовну й україномовну культури; на накопичення соціокультурних знань.

До кожного тексту слід створити комунікативну ситуацію, в межах якої студент діє, виконуючи вправи до тексту. Така ситуація має стимулювати виникнення та розвиток комунікативно-пізнавальної потреби у студентів сприймати чужу думку іноземною мовою з певною метою. Робота з текстом має включати чотири етапи відповідно до складових СКК, які слід розвивати у читанні, а саме: 1) орієнтовний етап; 2) лінгвокраїнознавчий етап; 3) пізнавальний етап; 4) інтерпретаційний етап.

На орієнтовному етапі студентам можуть бути запропоновані рецептивні та рецептивно-репродуктивні вправи на визначення теми та / або експліцитно вираженої головної думки в ознайомлювальному режимі читання, а також рецептивно-продуктивні вправи на прогнозування соціокультурного змісту тексту за його структурними частинами або ілюстративним матеріалом.

На лінгвокраїнознавчому етапі студенти виконують рецептивні та рецептивно-репродуктивні вправи на впізнавання, диференціацію, класифікацію лексичних одиниць із національно-культурним компонентом семантики, співвіднесення слів-реалій з відповідними коментарями, заповнення пропусків у реченнях, прогнозування соціокультурного лексичного наповнення тексту тощо. Як правило, виконання цих вправ вимагає від студентів самостійної роботи з різними словниками (одно- та двомовними, лінгвокраїнознавчими).

На пізнавальному етапі студенти виконують рецептивні та рецептивно-репродуктивні вправи на розуміння соціокультурної експліцитної та імпліцитної інформації в режимах ознайомлювального / вивчаючого читання текстового матеріалу. Вправи можуть супроводжуватися зразками виконання, що полегшує роботу студентів.

На останньому етапі пропонуються вправи для формування та розвитку лінгвокраїнознавчих умінь інтерпретаційного характеру: створювати соціокультурний портрет англомовних народів і країн та порівнювати англомовну культуру з рідною та англомовні культури між собою. Вправи можуть супроводжуватися штучними опорами (зразками виконання, пам'ятками), які поступово усуваються. При виконанні цих вправ студенти спираються на соціокультурну інформацію, отриману з прочитаного тексту, та на власні фонові знання. Для успішного виконання цих вправ слід забезпечити студентів необхідним мінімумом фонових знань про національний характер англомовних народів та їхнє суспільне життя. З цією метою студентам пропонуються відповідні тексти країнознавчого характеру. Виконання окремих вправ передбачає самостійний пошук студентами додаткової довідкової літератури та знаходження необхідної інформації.

Наприклад, при опрацюванні тексту "Employment in the UK and USA" у межах змістового модуля "Choosing a Career" на II курсі студентам можна запропонувати таку ситуацію: *You have a good command of English and you may get a job either in the USA or Great Britain. You should have a clear idea of employment opportunities in both countries to choose a better one. The article taken from Oxford Guide to British and American Culture contains the necessary information.*

При читанні цього тексту доцільно запропонувати такі вправи.

Вправа 1. *Skim the text "Employment in the UK and the USA" to find the main facts in its parts. Label each part (1-4) of the text with one of the headings (A-E) (one heading is extra). Check your answers with the keys.*

Вправа 2. You are to enlarge your vocabulary related to the theme "Employment in the English-speaking countries". Look through the text again and find the following words in it: a white-collar worker, a blue-collar worker, moonlight, wages, a salary, headhunting, a nine-to-five job, the Protestant work ethic, sponging, a trade / labour union, long-term unemployed, a Jobcentre, holidays / bank holidays. Pick out the words that have inner comments in the text and give their Ukrainian equivalents. Look up the rest of the words in the English-English dictionary, copy out their definitions and give their Ukrainian equivalents. Check your answers with the keys.

Вправа 3. If you were offered a white-collar job in Britain and in the USA which country would you choose? To make the right choice read the text about employment in these countries carefully. Fill the chart given below. Compare the employment conditions in the UK and the USA and write a list of arguments in favour of the country you've chosen.

Вправа 4. You are at school practice. The teacher of English asks you for help. She is preparing for the lesson "Employment in the English-speaking countries" (the 9th form). Write a description of a professional and a blue-collar worker in the English-speaking countries. In the description you should cover such points as the place of work, working hours, payment and benefits. Your description must be understandable for the pupils.

Викладач перевіряє та оцінює роботу студентів упродовж або в кінці опанування теми. Правильність виконання вправ, що передбачають одну відповідь, перевіряється самими студентами за ключами для самоперевірки, які включені до навчальних матеріалів. Вправи відкритого, творчого характеру перевіряються викладачем у письмовій чи усній формі. При їх оцінюванні викладач має звертати увагу на ступінь повноти та глибини розуміння прочитаного тексту, точність і змістовність характеристики соціокультурного портрету.

Таким чином, було розглянуто такі аспекти розробки навчальних матеріалів для НСР студентів мовних ВНЗ з формування СКК у читанні, як відбір іншомовного текстового матеріалу з соціокультурним потенціалом за змістовими та кількісними критеріями та етапи роботи з відібраними текстами (орієнтовний, лінгвокраїнознавчий, пізнавальний та інтерпретаційний). Перспективою подальшого дослідження вбачаємо розробку питання організації самостійної роботи студентів з формування СКК у всіх видах мовленнєвої діяльності.

Бирюк О.В.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО РАЗРАБОТКЕ УЧЕБНЫХ МАТЕРИАЛОВ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В статье предлагаются методические рекомендации по разработке учебных материалов для формирования социокультурной компетенции в чтении во время внеаудиторной самостоятельной работы студентов языкового вуза.

Ключевые слова: внеаудиторная самостоятельная работа, учебные материалы, социокультурная компетенция в чтении.

Вирюк О.В.

METHOD GUIDE TO DEVELOPING TEACHING MATERIALS FOR STUDENTS' INDEPENDENT LEARNING

The article gives the method guide to the development of materials for forming students' socio-cultural competence while reading. The teaching materials are meant for students' independent learning.

Key words: independent learning, teaching materials, socio-cultural competence while reading.

Література

1. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – СПб. : Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів при навчанні читанню англomовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна. – Київ, 2006. – 196 с.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей, Ю.В. Головач та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 245 с.
4. Сарибекова Э.А. Формирование умений и навыков самостоятельной работы у студентов в процессе изучения иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Сарибекова Элина Александровна. – Ставрополь, 2006. – 189 с.
5. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навчальний посібник / Тарнопольський О.Б. – К. : Фірма "ІНКOC", 2006. – 248 с.

Стаття надійшла до редакції 09.10.10